

IS-SIĠĠIJET TAL-KNISJA

Guido Lanfranco

Il-knejjes l-antiki li ghadhom jeżistu mill-Medju Evu u minn fiit aktar tard kienu ċkejkni bħalma naraw f'diversi bliet u rħula u fil-kampanja. Dawn ahna kemm-il darba nghidulhom kappelli, ghalkemm ahjar jekk nirreferu għalihom bhala knejjes, ghax kappelli, antikament, kienu daww mibnijin imissu ma' knejjes ohra u saħansitra jitniffdu maghom, sakemm biż-żmien bdew jiffurmaw parti integrali mill-knejjes il-kbar f'ghamla ta' kappelluni. Fl-imghoddi dawn il-knejjes ċkejkni kellhom art imbattma u xejn sigġijiet, imma whud kellhom bħal bank twil tal-ġebel taht il-hitan. Biż-żmien, meta bdew jinbnew il-knejjes kbar, bdew idahhlu fihom sigġijiet ta' l-injami bil-qighan tagħhom mimlijin bin-nisga tas-soghda. Issa fil-knejjes insibu bankijiet twal u puliti li jitnaddfu malajr u jzommu l-ordni fil-firxa tan-nies li jmorru għall-funzjonijiet u waqt il-hruġ u d-dhul għat-tqarbin. Izda fis-snin sittin u sebghin tas-seklu ghoxrin, li kien żmien ta' bidla, kien għad kellna mijiet ta' sigġijiet tas-soghda, sakemm spicċaw għal kollox mill-knejjes.

Is-sigġijiet l-antiki fid-djar komuni, tista' tghid kollha kienu tas-soghda ghax tas-sinjuri biss kellhom kisi bit-tapizzerija. Aktar antikament lanqas sigġijiet ma kellhom fid-djar, imma kienu jahdmu l-banketti ta' l-injam ta' diversi daqsijiet u għamliet; anzi l-aktar il-foqra, u l-aktar antiki kienu joqogħdu fl-art u ma kellhom xejn hlief xi ġebbla għal min ma jiflahx jerga' jqum.

Is-soghda hija ħaxixa bil-weraq tawwalin, irraq u b'saħħithom. Fl-Ewropa kienu jobormu dawn il-weraq biex jiffurmaw bħal rumnell jew habel irqiq biex jinsgu bihom il-qighan tas-sigġijiet u l-Maltin tghallmu jimlew is-sigġijiet bħalhom. Ghalkemm għandna diversi speċi ta' sogħda jikbru f'Malta u Ghawdex, m'hawnx kwantitajiet u kwalitajiet tajbin biżżejjed, għalhekk is-soghda kienet tigi minn Sqallija u timbiegħ bl-użin, bil-qantar. Kien hawn bosta nies jahdmu billi jimlew is-sigġijiet, kif konna nghidulhom. Kien hemm mastrudaxxi li jahdmu biss sigġijiet u jimlewhom għandhom stess jew jghadduhom lil min jispeċjalizza f'dak ix-xogħol. Triq San Kristofru, il-Belt, kienet magħrufa bhala t-Triq tas-Sigġijiet, ghax kien hemm min

jahdimhom, u jsewwihom, u billi bosta mix-xoghol kien isir barra t-triq, kienu aktar jolqtu l-ghajn.

Meta fid-djar bdew dehlin is-sigġijiet u l-ghamara tradizzjonali, is-sigġijiet kellhom il-maqghad mimli bis-soghda, u s-sigġijiet tal-knejjes kienu jinhadmu hekk ukoll. Fid-djar ta' ffit qabel u fil-bidu tas-seklu ghoxrin dahlu wkoll sigġijiet li kellhom is-soghda taghhom b'xi kuluri, u minsugin b'mod li jiffurmaw disinn. Tal-knejjes ma kellhom l-ebda disinji imma xorta wahda kienu puliti.

F'dawn l-istess zminijiet is-sigġijiet fid-djar bdew jiehdu xejra ohra, billi l-maqghad kien isir ta' l-injam iddisinjat imma tal-knejjes baqghu jsiru tas-soghda u ta' sikwit kellhom jissewwew ghax is-soghda kienet tibda tinhall jew tinqata'. Dawn is-sigġijiet kienu joholqu hafna hsejjes fil-knejjes, il-hin kollu jizzerzqu ma' l-art u jistabtu, l-aktar meta n-nies iqumu u joqogħdu. Biex jonqsu dawn il-hsejjes, u biex ma joborxux l-art, is-sigġijiet tal-knisja kienu jsammruluhom biċċtejn ġilda salib mat-tarf ta' kull sieq. Din il-ġilda kienet ta' sikwit tinqala' jew titqatta', ghalhekk kultant zmien kienu jingabru s-sigġijiet f'xi rokna tal-knisja, inehhulhom il-ġilda l-hazina, igibu biċċiet tal-ġilda maqtughin lesti u jsammruhom salib bit-taċċi mat-truf tas-saqajn.

F'hafna knejjes, is-sigġijiet kienu jkunu proprjeta tas-sagristan, ghalhekk fil-knejjes kienu jsiru żewġ gabriet, wahda mis-sagristan li kien idur bil-kopp (u wkoll jaghti sitt habbiet bqija lil min itih sold!) biex ikollu fondi għall manteniment taghhom, u gabra ohra minn membru tal-kleru għall-knisja; dan kien idur bis-satla u ma jaghtix bqija.

Ġie li s-sagristan kien jikri għadd ta' sigġijiet lill-familji meta jkollhom tiegħ. Dari t-tigijiet niftakruhom isiru fid-dar ta' l-gharusa minflok f'sala u kienet drawwa li, filwaqt li l-gharajjes ikollhom sigġijiet speċjali, il-kamra kienet tkun imdawra bis-sigġijiet, kif ukoll kmamar ohrajn imma, billi fid-dar ma kienx ikun hemm sigġijiet biżżejjed, kienu jinkrew ohrajn mill-knisja.

F'xi knejjes, is-sagristan kien ikun aktar imhabbat bis-sigġijiet fi zmien ir-randan. Fir-randan ikun hemm hafna eżerċizzi, u billi kienu jmorru bosta nies bi hgarhom, is-sagristan ta' dawn il-knejjes kien inehhi s-sigġijiet kollha u jrekkinhom stivati fuq xulxin kif tidhol wara l-bieb tal-knisja. Min jidhol għall-eżerċizzi kien

ikollu jagħti xi haġa lis-sagristan biex ikollu sigġu, u did-darba minghajr bqija! Jekk ma thallasx tibqa' bilwieqfa. Malli jispiċċaw l-eżerċizzi ta' kmieni, kien jerga' jiġbor is-siġġijiet kollha, bil-ghajnuna ta' haddiehor, biex malajr ikunu lesti għall-eżerċizzi ta' wara, u dakinhar kien idahhal aktar soldo mis-soltu.

Sakemm kien għad hemm is-siġġijiet fil-knejjes, kien hemm diversi modi kif in-nies jużawhom. Suppost li ssib sigġu u toqghod fuqu, imma hafna kienu dawk li jużaw żewġ siġġijiet; wiehed biex ipoġġu fuqu, l-iehor biex jistrieħu miegħu fuq quddiem, li fuqu n-nisa kienu jpoġġu l-basket li dejjem iġorru magħhom. Xi mara hoxna hafna kienet tieħu żewġ siġġijiet fuq wara biex tpoġġi, u tnejn quddiem biex isserrah idejha! Meta fil-knejjes ma kienx hemm dawli biżżejjed, jew għax ikun għadu ma sebaħx u t-twieqi jkunu għadhom mhux qed idawlu jew għax il-knisja tkun mudlama minnha stess, kien hemm min jieħu biċċa xemgħa qasira miegħu fil-knisja, jixgħelha, qattar ftit mix-xemgħa fuq dahar is-siġġu u jwahhalha hemm biex ikun jista' jaqra t-talb minn fuq il-ktieb. Dawn l-individwi kienu ftit, għax mhux kulhadd kien jaf jaqra; anzi kienet issir ir-reċta tar-Rużarju filwaqt li ċ-ċelebrant ikun qed iqaddes u jaqra bil-Latin.

Is-siġġijiet tal-knisja kollha kienu jagħmluhom biċċa njama djagonali li tinzel mal-ġnub minn wara tal-maqgħad s'isfel tas-saqajn ta' quddiem; dan għaliex minflok jinżlu għarkobbtejhom waqt l-elevazzjoni, bosta anzjani u oħrajn għażzenin, kienu jxenglu s-siġġu ta' taħthom 'il quddiem biex jistrieħ fuq is-saqajn ta' quddiem, u f'dik il-qagħda, il-piż iżegleg il-minċotti tas-siġġu. Meta kien ikun hemm funzjoni fil-knisja li kienet tiġbed in-nies (bħal dik ta' nhar il-Ġimgħa l-Kbira wara nofsinhar), xi ommijiet kienu jibagħtu lit-tifla jew lit-tifel ipoġġi fuq sigġu biex b'hekk jirrizervaw post. Oħrajn kienu bħallikieku jagħmluhom tagħhom is-siġġijiet, u jorbtu tnejn flimkien biex ikunu riżervati. Mgħandniex xi ngħidu, aġir bħal dan kien jaqla' l-inkwiet. Imma biċċa nkwiet oħra kienet li fil-maqgħad tas-sogħda (li xi drabi kienu jsejnhulu kannape') kienu jbejtu l-baqq, u meta dawn ihossu s-shana johorġu jfittxu d-demmi tad-devoti! Meta jmorru lura d-dar bosta nies kienu jieħdu l-baqq magħhom bla hsieb, waqt li oħrajn jifirxuhom mid-dar għall-knisja; b'hekk is-sogħda tas-siġġijiet kienet bejta għammiela!